

ຄູ່ມື ເຕັກນິກການລ້ຽງງົວພື້ນເມືອງ

ບໍລິສັດໄຟຟ້ານໍ້າເທີນ 2 ຈໍາກັດ
ພະແນກສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ສັງຄົມ
ໂຄງການລຸ່ມເຂື່ອນ ແລະ ເຮືອນຈັກ, ໜ່ວຍງານພື້ນຟູຊີວິດການເປັນຢູ່

ຄຳນຳ

ການລ້ຽງງົວໂດຍທົ່ວໄປ ຕອນເຊົ້າປ່ອຍງົວໃຫ້ອອກໄປຫາກິນຫຍ້າຕາມແຄມຖະໜົນ, ຕາມປ່າໂຄກ ຫລື ເສດເພືອງຕາມທົ່ງນາ ພໍຮອດຍາມແລງກໍ່ຕ້ອນງົວເຂົ້າຄອກຕາມວິຖີການລ້ຽງແບບດັ້ງເດີມ ງົວອາດໄດ້ຮັບອາຫານບໍ່ພຽງພໍເຮັດໃຫ້ຮ່າງກາຍຂາດຄວາມສົມບູນການຈະເລີນເຕີບໂຕຂ້າງອອກຈາກນັ້ນການຮັກສາສຸຂະພາບສັດເກືອບບໍ່ມີເລີຍ ກວ່າຈະສາມາດຂາຍໄດ້ຕ້ອງໃຊ້ເວລາຫລາຍປີ.

ຄູ່ມືສະບັບນີ້ຜູ້ຈັດທຳຈິ່ງໄດ້ຮີບໂຮມ ແລະ ຄັດຈ້ອນເອົາເຕັກນິກການລ້ຽງງົວຈາກບັນດາເອກະສານຄູ່ມື ແລະ ຕຳລາຕ່າງໆ ທີ່ມີຄວາມແທດເໝາະກັບຊາວບ້ານໃນການປັບປຸງວິທີການລ້ຽງງົວພື້ນເມືອງຈາກການລ້ຽງແບບດັ້ງເດີມຫັນມານຳໃຊ້ເຕັກນິກເຂົ້າຊ່ວຍ. ຫວັງຢ່າງຍິ່ງວ່າ ຄູ່ມືສະບັບນີ້ຈະເປັນປະໂຫຍດແກ່ຊາວກະສິກອນ ແລະ ຜູ້ສົນໃຈທົ່ວໄປ.

ຜູ້ຈັດທຳຂໍສະແດງຄວາມຂອບໃຈມາຍັງເຈົ້າຂອງເອກະສານຄູ່ມື ແລະ ຕຳລາກ່ຽວຂ້ອງຕ່າງໆ ທີ່ໄດ້ແຜ່ເຜີຍສູ່ສັງຄົມໃຫ້ຜູ້ຈັດທຳໄດ້ຄົ້ນຄວ້າຮຽບຮຽງເປັນຄູ່ມືສະບັບນີ້.

ຄູ່ມືສະບັບນີ້ແມ່ນສະບັບປັບປຸງຈາກສະບັບທີ່ໄດ້ຈັດພິມໃນປີ 2012.

ສາລະບານ

	ໜ້າ
1. ຄວາມສຳຄັນຂອງງົວທາງດ້ານເສດຖະກິດ	4
2. ພັນງົວທີ່ນິຍົມລ້ຽງ	4
3. ຂໍ້ຄວນພິຈາລະນາໃນການລ້ຽງງົວພື້ນເມືອງ.....	5
ຮູບແບບການລ້ຽງງົວ.....	5
ລະດັບ ແລະ ຂະໜາດຂອງການລ້ຽງງົວ.....	5
4. ການສ້າງຄອກງົວ	6
ຕົວຢ່າງແບບຄອກງົວ.....	7
5. ອາຫານ ແລະ ການໃຫ້ອາຫານງົວພື້ນເມືອງ	11
ອາຫານງົວໃນລະດູຝົນ.....	11
ອາຫານງົວໃນລະດູແລ້ງ.....	12
ການປະສົມພັນງົວ.....	14
ອາການຂອງງົວແມ່ຂຶ້ນເພດ.....	14
ວິທີການປະສົມພັນ.....	15
ການເບິ່ງແຍງງົວຖີພາ.....	16

ການຈັດການກັບງົວເກີດໃໝ່.....	16
ການຢ່ານົມ.....	17
ພະຍາດທີ່ສຳຄັນຂອງງົວ.....	17
ພະຍາດເຕົ້າໂຮມເລືອດງົວ-ຄວາຍ.....	17
ພະຍາດປາກເປື້ອນລົງເລັບ.....	20
ພະຍາດກາຝາກພາຍໃນ.....	21

1. ຄວາມສໍາຄັນຂອງງົວທາງດ້ານເສດຖະກິດ

- ງົວເປັນຄັງສະສົມຊັບສິນໂຄງສ້າງພື້ນຖານຄວາມໝັ້ນຄົງທາງດ້ານເສດຖະກິດຂອງຄອບຄົວ.
- ຂີ້ງົວສາມາດນໍາໃຊ້ເປັນຜຸ່ນປັບປຸງດິນໃຫ້ອຸດົມສົມບູນກັບການປູກພືດຫລຸດຜ່ອນຄ່າໃຊ້ຈ່າຍໃນການຊື້ປຸ່ຍເຄມີມາໃສ່ນາ; ງົວ 1 ໂຕ ນໍ້າໜັກ 200 ກລ. ຈະຖ່າຍອອກມາມີ້ລະ 8-10 ກລ. ຫລື ປະມານ 2.900-3.600 ກລ/ປີ.
- ໃຊ້ຂີ້ງົວເປັນເຊື້ອພະລັງງານເຕີມແກ້ສຊີວະພາບ ໃຊ້ໃນການຫຼຸດຜູ້ມໃນຄົວເຮືອນ.

2. ພັນງົວທີ່ນິຍົມລ້ຽງ

1. ງົວພື້ນເມືອງ: ເປັນງົວທີ່ລ້ຽງງ່າຍ, ຫາກິນເກັ່ງ, ທົນທານຕໍ່ສະພາບແວດລ້ອມໄດ້ດີ ນໍ້າໜັກເມື່ອໃຫຍ່ເຕັມໄວໂຕແມ່ 230-260 ກລ; ໂຕຜູ້ 300-400 ກລ.
2. ງົວລູກປະສົມ: ເປັນງົວທີ່ມີຂະໜາດປານກາງນໍ້າໜັກເມື່ອເຕັມໄວໃຫຍ່ເຕັມໄວໂຕແມ່ 250-300 ກລ; ໂຕຜູ້ 400-500 ກລ. ມີຄວາມທົນທານຕໍ່ກັບສະພາບ ແຕ່ກິນອາຫານຕາມທໍາມະຊາດບໍ່ໄດ້ດີ ສະນັ້ນຜູ້ລ້ຽງຕ້ອງໄດ້ເອົາໃຈໃສ່ທາງດ້ານອາຫານຢູ່ສະເໝີ. ປະຈຸບັນເປັນທີ່ນິຍົມກັນລ້ຽງເປັນພໍ່ພັນເພື່ອປັບປຸງແນວພັນງົວພື້ນເມືອງ.

ງົວພື້ນເມືອງ

ງົວລູກປະສົມ

3. ຂໍ້ຄວນພິຈາລະນາໃນການລ້ຽງງົວພື້ນເມືອງ

ການລ້ຽງງົວມີຫຼາຍແບບຫຼາຍຂັ້ນຕອນການຈັດຕັ້ງປະຕິບັດແມ່ນຂຶ້ນກັບສະພາບເງື່ອນໄຂແລະຄວາມມັກຂອງຜູ້ຕ້ອງການລ້ຽງ ເມື່ອເຫັນວ່າເໝາະສົມແລ້ວຈຶ່ງຕັດສິນໃຈລ້ຽງ ຕາມຂັ້ນຕອນດັ່ງນີ້:

1. ເລືອກຮູບແບບການລ້ຽງ ວ່າຈະລ້ຽງແບບໃດ?

- ຜະລິດລູກງົວຂາຍ: ເປັນການລ້ຽງພໍ່ແມ່ພັນເພື່ອຜະລິດລູກຂາຍຜູ້ລ້ຽງຕ້ອງມີການຂັດເລືອກພໍ່ແມ່ພັນ, ມີການກຳນົດ ວິທີການປະສົມພັນ, ກຳນົດລູກງົວທີ່ຈະຂາຍ.
- ລ້ຽງທອມ(ຊຸນ): ເປັນການລ້ຽງງົວອາຍຸນ້ອຍເພື່ອຜະລິດຊີ້ນໃຫ້ມີຄຸນນະພາບ ຫລື ລ້ຽງງົວເຖົ້າທີ່ມີອາຍຸໝົດການໄຊ້ງານແລ້ວໃຫ້ອ້ວນເພື່ອຂາຍເອົາກຳໄລ.
- ຜະລິດລູກ ແລະ ລ້ຽງທອມ: ການລ້ຽງແບບນີ້ແມ່ນເຮັດທັງສອງຢ່າງຄວບຄູ່ກັນໄປ.

2. ເລືອກລະດັບ ແລະ ຂະໜາດຂອງການລ້ຽງ.

ເພື່ອໃຫ້ສອດຄ່ອງແລະເໝາະສົມກັບຄວາມອາດສາມາດແລະຄວາມພ້ອມຂອງຜູ້ລ້ຽງເຊັ່ນ:

- ລ້ຽງໃນສວນຫລັງບ້ານປະສົມປະສານກັບການເຮັດນາ (ລ້ຽງປ່ອຍໃນບໍລິເວນທີ່ຄຸ້ມຄອງໄດ້).
- ລ້ຽງໃນລະບົບຟາມຂະໜາດນ້ອຍ.

4. ການສ້າງຄອກງົວ

ຄອກງົວມີຄວາມສໍາຄັນສໍາລັບງົວ ເພາະຄອກງົວເປັນບ່ອນພັກເຊົາຫຼືບແດດຫຼືບຝົນຂອງງົວ ແລະ ຍັງເປັນບ່ອນໃຫ້ອາຫານ ແລະ ນໍ້າອີກດ້ວຍ ຄອກງົວຄວນຕັ້ງຢູ່ບ່ອນສູງນໍ້າບໍ່ຖ້ວມຂັງເມື່ອຝົນຕົກ, ຄວາມຍາວຂອງຄອກໃຫ້ຢູ່ໃນທິດຕາເວັນອອກ-ຕາເວັນຕົກ ຂະໜາດຂອງຄອກແມ່ນຂຶ້ນຢູ່ກັບຈໍານວນງົວທີ່ລ້ຽງຄວນສ້າງອ່າງນໍ້າ ແລະ ຮາງອາຫານໄວ້ໃສ່ໃຫ້ງົວກິນ.

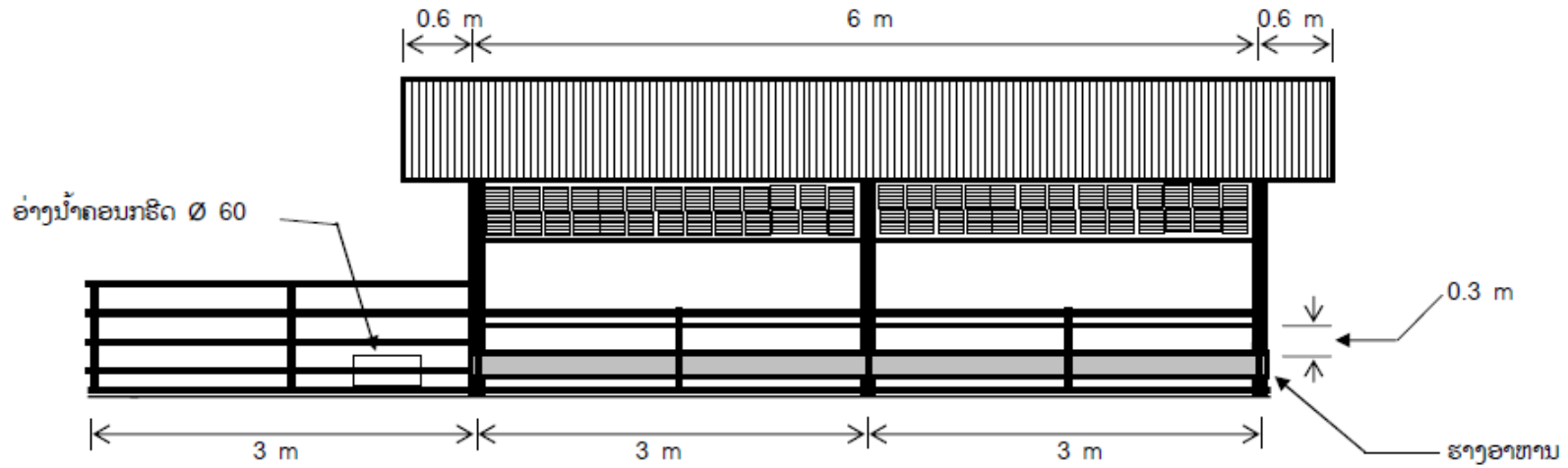
ການສ້າງຄອກງົວຕ້ອງໃຫ້ມີ 2 ພາກສ່ວນດັ່ງລຸ່ມນີ້:

1. ພື້ນທີ່ສ່ວນທີ່ມີຫຼັງຄາ = ສ່ວນກ້ວງທີ່ສຸດຂອງຫ້ອງງົວ x ຄວາມຍາວຈາກປາກຫາບັນທ້າຍ x 2
2. ພື້ນທີ່ສ່ວນບໍ່ມີຫຼັງຄາ = 2 ເທົ່າຂອງພື້ນທີ່ມີຫຼັງຄາ.

ພື້ນທີ່ຄອກແລະຄວາມຍາວຮາງອາຫານຕໍ່ໂຕໃຫ້ຄິດໄລ່ຕາມຕາຕະລາງລຸ່ມນີ້.

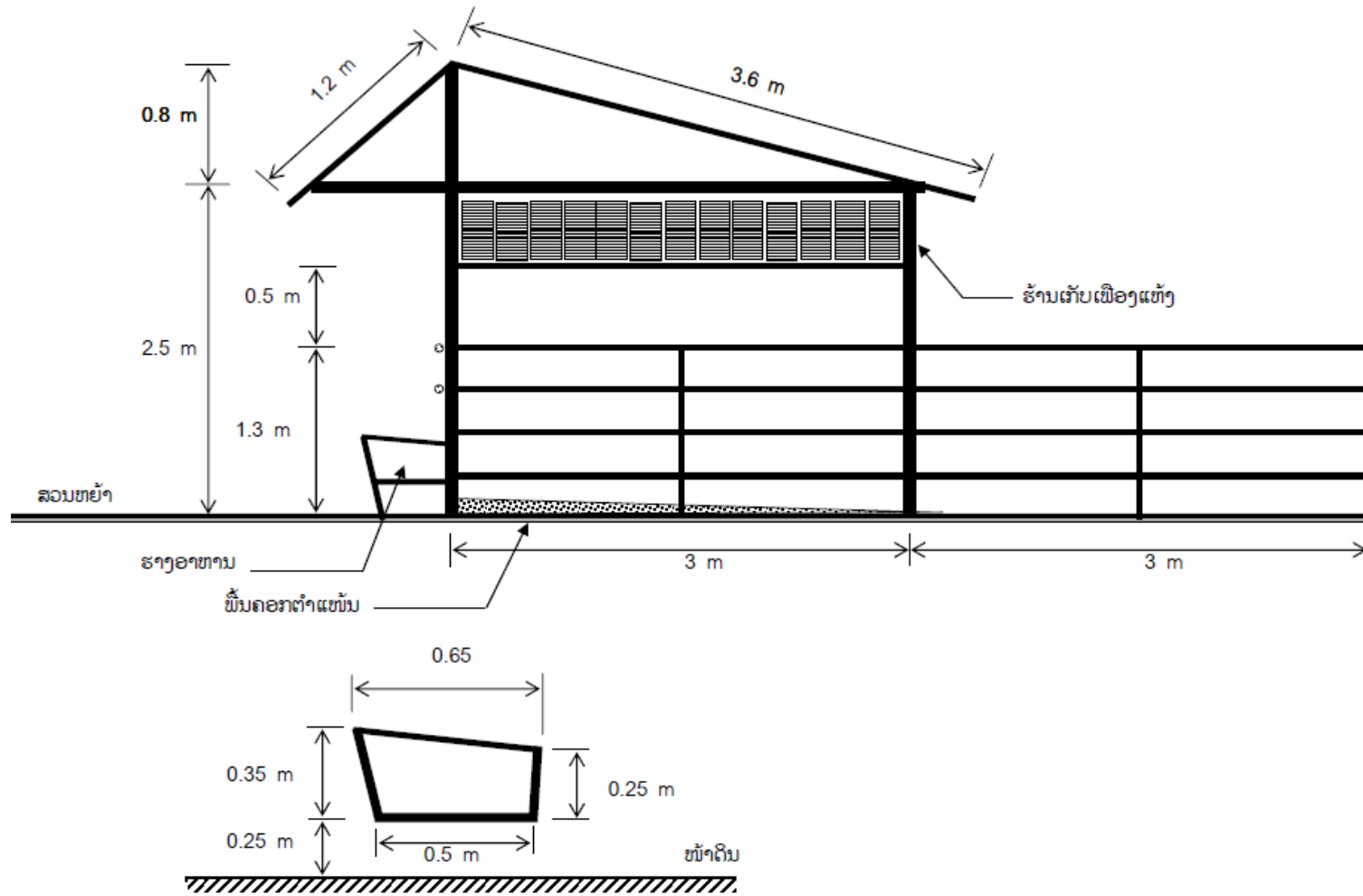
ປະເພດງົວ	ພື້ນທີ່ມີຫຼັງຄາ (ມ ²)	ພື້ນທີ່ບໍ່ມີຫຼັງຄາ (ມ ²)	ພື້ນທີ່ທັງໝົດ (ມ ²)	ຄວາມຍາວຮາງອາຫານ (ມ)
ງົວພໍ່ພັນ	2.5	5	7.5	0.57
ງົວແມ່ພັນ	2	4	6	0.51
ງົວລຸ້ນ	1.8	4	5.8	0.49
ງົວຢ່າມີມ	1	2	3	0.32

ຕົວຢ່າງແບບຄອກງົວ

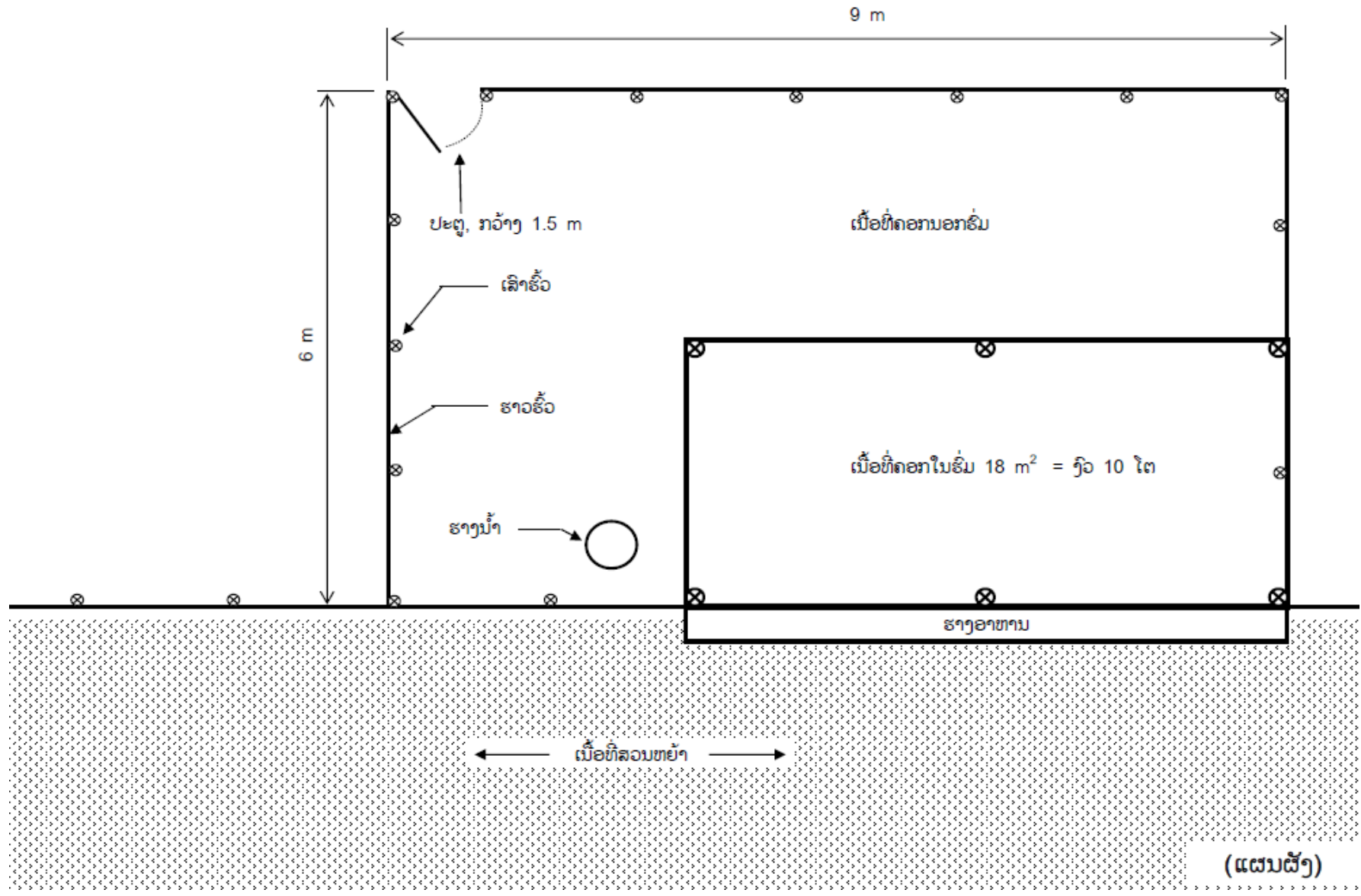

ວັດສະດຸທີ່ຈໍາເປັນ	ຫ/ໜ	ຈໍານວນ
ລັງກະລີ	ແຜ່ນ	26
ຕະປູເຮືອໃບ	ກັບ	6
ຕະປູ 10	ກິໂລ	4
ຕະປູ 8	ກິໂລ	4
ຕະປູ 6	ກິໂລ	1
ຕະປູ 5	ກິໂລ	1
ທໍ່ຄອນກຣີດ Ø 60	ທໍ່	1

(ຮູບດ້ານໜ້າ)

(ຮູບດ້ານຂ້າງ)

- **ພື້ນຄອກ:** ພື້ນດິນອັດແຫ້ນ, ລະບາຍນ້ຳໄດ້ດີ ຫລື ພື້ນຊີມັງສະເພາະໃນສ່ວນທີ່ມີຫຼັງຄາ ຖ້າເປັນພື້ນຊີມັງຕ້ອງຂີດໃຫ້ເປັນຮອຍເພື່ອປ້ອງກັນບໍ່ໃຫ້ສັດມີນ, ສ່ວນທີ່ບໍ່ມີຫຼັງຄາຄວນເປັນພື້ນດິນອັດແຫ້ນ.
- **ຫຼັງຄາ:** ສາມາດເຮັດໄດ້ດ້ວຍວັດຖຸຕ່າງໆທີ່ສາມາດຫາໄດ້ໃນທ້ອງຖິ່ນເຊັ່ນ: ກະເບື້ອງ, ສັງກະສີ, ໄມ້ ແລະ ຫຍ້າຄາ ອີງຕາມຄວາມເໝາະສົມຂອງສະພາບຖານະຄອບຄົວ ຫລັງຄາຄວນມີຄວາມສູງ 2-2.5ມ. ເພື່ອໃຫ້ລະບາຍອາກາດໄດ້ດີ.
- **ເສົາ:** ສາມາດເຮັດໄດ້ດ້ວຍໄມ້ເນື້ອແຂງ ຫລື ຊີມັງ ອີງຕາມວັດສະດຸທີ່ມີໃນທ້ອງຖິ່ນ ແລະ ຖານະຂອງຄອບຄົວ.
- **ຮົ່ວກັນຄອກ:** ສາມາດເຮັດດ້ວຍໄມ້ 4 ຮາວ ມີຄວາມສູງ 1.5 ມ.
- **ຮາງອາຫານ:** ສາມາດເຮັດໄດ້ດ້ວຍໄມ້ ຫລື ຊີມັງ.
- **ອ່າງນ້ຳ:** ຮາງນ້ຳອາດໃຊ້ແທ່ງສ້າງຊີມັງຂະໜາດເສັ້ນຜ່າສູນກາງ 80 ຊມ; ສູງ 40 ຊມ. ເຊິ່ງພຽງພໍສຳລັບງົວແມ່ພັນພື້ນເມືອງ 13-15 ໂຕ ຂຶ້ນຢູ່ກັບສະພາບອາກາດ ແລະ ຄວນວາງໄວ້ຈຸດຕໍ່າສຸດຂອງຄອກ.
- **ຮົ່ມເງົາ:** ຢູ່ບໍລິເວນຄອກງົວຄວນປູກຕົ້ນໄມ້ເປັນຮົ່ມເພື່ອປ້ອງກັນແດດ.

ຄອກງົວຂະໜາດ 10-15 ໂຕ

ຮາງອາຫານງົວ

5. ອາຫານ ແລະ ການໃຫ້ອາຫານງົວພື້ນເມືອງ

ອາຫານຫລັກຂອງງົວຄືອາຫານຫຍາບ ເຊັ່ນ: ຫຍ້າສົດ, ຫຍ້າແຫ້ງ, ຫຍ້າໜັກ, ເພືອງ, ໃບໄມ້, ເສດເຫລືອຈາກການຜະລິດກະສິກໍາອື່ນໆ ແລະ ອາຫານເຂັ້ມຊຸ້ນທີ່ໄດ້ມາຈາກການນໍາວັດຖຸດິບອາຫານສັດຊະນິດຕ່າງໆ ເຊັ່ນ: ມັນຕົ້ນຕາກແຫ້ງ, ຮໍາ, ສາລີບົດ, ໃບຖະຖິນແຫ້ງ, ໃບມັນຕົ້ນແຫ້ງມາປະສົມເຂົ້າກັນໃຫ້ງົວກິນເປັນອາຫານເສີມໃນຍາມຕອນແລງ. ແຕ່ຊາວກະສິກອນບາງຄົນຄິດວ່າການລ້ຽງງົວພື້ນເມືອງບໍ່ຈໍາເປັນຈະປູກຫຍ້າ ຫລື ຫາອາຫານເສີມໃຫ້ມັນ ພຽງແຕ່ປ່ອຍໄປຫາກິນຕາມທໍາມະຊາດກໍພຽງພໍແລ້ວ. ແຕ່ໃນຄວາມເປັນຈິງແລ້ວ ໃນປະຈຸບັນພື້ນທີ່ປູກພືດເພີ່ມຂຶ້ນເຮັດໃຫ້ພື້ນທີ່ລ້ຽງສັດມີຈໍາກັດ. ສະນັ້ນ, ຊາວກະສິກອນຈຶ່ງພົບອຸປະສັກຫລາຍຢ່າງໃນການລ້ຽງງົວພື້ນເມືອງ ເຊັ່ນ: ງົວຂາດແຄນອາຫານຍ້ອນຫຍ້າບໍ່ພຽງພໍກັບຄວາມຕ້ອງການຂອງງົວ ງົວກໍຈະຈ່ອຍຜ່ອມປະສົມພັນບໍ່ຕິດ ແລະ ເກີດພະຍາດໄດ້ງ່າຍ. ຍ້ອນເຫດຜົນທີ່ກ່າວມານັ້ນຈຶ່ງເຮັດໃຫ້ຊາວກະສິກອນຫັນຈາກການລ້ຽງງົວແບບດັ່ງເດີມມາເປັນການລ້ຽງແບບນໍາໃຊ້ເຕັກນິກວິຊາການເຂົ້າຊ່ວຍ ໂດຍສະເພາະແມ່ນການປູກຫຍ້າເພື່ອເປັນອາຫານງົວ ແລະ ເຮັດອາຫານເສີມໃຫ້ງົວກິນຕ້ອງໄດ້ມີການກະກຽມດັ່ງນີ້:

- ອາຫານງົວໃນລະດູຝົນ:

ສ້າງສວນປູກຫຍ້າ ອາດປູກຫຍ້າຊະນິດດຽວ ຫລື ສວນຫຍ້າປະສົມຖົ່ວ, ປູກກະຖິນສະຫລັບຕາມແລວຮົ້ວ ແລະ ຕາມຂອບແປງຫຍ້າ. ຫລັງຈາກປູກຫຍ້າໃຊ້ເວລາ 40-50 ມື້ ໃຫ້ເລີ່ມຕົ້ນນໍາໃຊ້ຫຍ້າລ້ຽງສັດໂດຍການຕັດ ຫລື ກ່ຽວໃຫ້ສັດກິນ. ສໍາລັບຜູ້ທີ່ມີເນື້ອທີ່ປູກຫຍ້າຫລາຍຄວນແບ່ງແປງຫຍ້າອອກເປັນຫລາຍໆ ສ່ວນຂຶ້ນເປັນລືອກໆ ແລ້ວປ່ອຍງົວເຂົ້າກິນແຕ່ລະລືອກໆ ລະ 6-8 ມື້ ອີງຕາມຄວາມດົກໜາຂອງຫຍ້າໃນແຕ່ລະລືອກ ໝູນວຽນໄປເລື້ອຍໆ ປະມານ 30-45 ມື້ ໃຫ້ຄົບ 1 ຮອບວຽນ ຫລື ຂຶ້ນກັບຄວາມອຸດົມສົມບູນຂອງຫຍ້າ.

ຫຍ້າຮຸຊີ

ຫຍ້າມຸລາໂຕ 2

ຫຍ້າກິນີ

ຖົ່ວສະໄຕໂລ

ຫຍ້າປັສປາລຳ

ຫຍ້າເນເປຍ

■ ອາຫານງົວໃນລະດູແລ້ງ:

ເກັບສະສົມອາຫານຫຍາບໄວ້ ເຊັ່ນ:

1. ເຮັດຫຍ້າໝັກ ຫລື ຫຍ້າແຫ້ງ ທີ່ໄດ້ຈາກສວນຫຍ້າທີ່ເຫລືອໃຊ້ໃນຍາມຝົນ.
2. ເກັບເພືອງແຫ້ງໄວ້ ເພື່ອປຸງແຕ່ງເຮັດເພືອງໝັກ ຫລື ເພືອງລາດຢູ່ເຣຍ-ກາກນ້ຳຕານ, ຍອດອ້ອຍແຫ້ງ, ໃບຖົ່ວດິນແຫ້ງ ແລະ ອື່ນ...ທີ່ມີໃນທ້ອງຖິ່ນ.

3. ຈັດຫາອາຫານເຂັ້ມຂຸ້ນເພື່ອໃຫ້ເສີມໃນເວລາຈຳເປັນ ຫລື ຕ້ອງການບຳລຸງສັດໃຫ້ຕຸ້ຍພີ.
4. ເຮັດກ້ອນແຮ່ທາດໃຫ້ງົວກິນຢ່າງສະໝໍ່າສະເໝີ.

ຕົວຢ່າງສູດອາຫານເຂັ້ມຂຸ້ນສຳລັບງົວພື້ນເມືອງ

ວັດຖຸດິບ	ສູດ					ໝາຍເຫດ
	1	2	3	4	5	
ຫົວອາຫານ (ໂປຣຕີນ 38%)					26	- ສູດທີ 1-4 ສຳລັບ ງົວອາຍຸ 7 ເດືອນ ຂຶ້ນໄປ. - ສູດທີ 5 ສຳລັບງົວ ອາຍຸ 4-6 ເດືອນ.
ສາລີບົດ		80	40.4	58	30	
ມັນຕົ້ນຕາກແຫ້ງ	38		11			
ເຂົ້າປາຍ	10				12	
ຮຳອ່ອນ	30		29	29	28	
ໃບກະຖິນແຫ້ງ		16.4				
ໃບຖົ່ວແຮແຫ້ງ			16	10		
ຢູເຣຍ	2	1.5		1.2		
ປາບິນ	2		1.5			
ກາກນ້ຳຕານ					4	
ເກືອ	1	1	1	1		
ກະດູກບິນ	1	1	1	1		
ກຳມະຖິນ (ມາດ)	0.1	0.1	0.1			
ຈຳນວນ	100	100	100	100	100	

ອັດຕາການເສີມອາຫານເຂັ້ມຂຸ້ນແມ່ນຂຶ້ນກັບຊະນິດຂອງອາຫານຫຍາບ ຄື:

ໃຊ້ອາຫານເຂັ້ມຂຸ້ນເສີມຫຍ້າສົດ		ໃຊ້ອາຫານເຂັ້ມຂຸ້ນເສີມຫຍ້າໝັກ		ໃຊ້ອາຫານເຂັ້ມຂຸ້ນເສີມເຟືອງໝັກ	
ຫຍ້າສົດ/ມື້	ອາຫານເຂັ້ມຂຸ້ນ/ມື້	ຫຍ້າສົດ/ມື້	ອາຫານເຂັ້ມຂຸ້ນ/ມື້	ຫຍ້າສົດ/ມື້	ອາຫານເຂັ້ມຂຸ້ນ/ມື້
10% ຂອງນ້ຳໜັກໂຕ	0.6% ຂອງນ້ຳໜັກໂຕ	10% ຂອງນ້ຳໜັກໂຕ	1% ຂອງນ້ຳໜັກໂຕ	2.5% ຂອງນ້ຳໜັກໂຕ	1.6% ຂອງນ້ຳໜັກໂຕ

6. ການປະສົມພັນງົວ

ອາຍຸງົວທີ່ເໝາະສົມສຳລັບການປະສົມພັນ ງົວຜູ້ຄວນມີອາຍຸຢ່າງໜ້ອຍ 2 ປີ ແລະ ບໍ່ຄວນເກີນ 8 ປີທີ່ສຸດ. ສຳລັບງົວແມ່ສາມາດໄຊ້ປະສົມພັນໄດ້ຕັ້ງແຕ່ອາຍຸ 15 ເດືອນ ເຊິ່ງຂຶ້ນຢູ່ກັບການລ້ຽງດູ ແລະ ງົວເຕີບໂຕໄດ້ນ້ຳໜັກເຖິງເກນ ຄື: ນ້ຳໜັກປະມານ 130-150 ກລ. ຫລື ນ້ຳໜັກປະມານ 60% ຂອງນ້ຳໜັກງົວແມ່ເມື່ອໃຫ່ຍເຕັມທີ່.

▪ ອາການຂອງງົວແມ່ຂຶ້ນເພດ.

1. ອະໄວຍະວະເພດບວມແດງເມື່ອໄຊ້ມີເປີດເບິ່ງຜະໜັງຊ່ອງຄອດຈະມີສີຊົມພູແດງ
2. ໃນຊ່ວງຕົ້ນຂອງອາການອາດຈະມີນ້ຳເມືອກໃສ່ໄຫລອອກມາຈາກຊ່ອງຄອດໃນຊ່ວງຫລັງໆ ນ້ຳເມືອກຈະຊຸ້ນ ແລະ ໜຽວຂຶ້ນ.
3. ກະວົນກະວາຍ, ປົນຂີ້ກັນເອງລະຫວ່າງງົວແມ່ດ້ວຍກັນ.
4. ຢືນຊຶງໃຫ້ໂຕອື່ນຂຶ້ນຊື່.

ອາການຂຶ້ນເພດຂອງງົວແມ່ນຄັ້ງໜຶ່ງກິນເວລາປະມານ 18 ຊົ່ວໂມງ ໄລຍະການຂຶ້ນເພດເທື່ອທຳອິດຫາເທື່ອທີ 2 ອາດຈະ ກາຍ 21 ມື້ ປົກກະຕິແລ້ວງົວແມ່ເມື່ອເກີດລູກແລ້ວຈະຂຶ້ນເພດອີກພາຍໃນ 30-50ມື້ ແຕ່ຄວນປະສົມ ຫຼັງ 60 ມື້ ການທີ່ຈະໃຫ້ ງົວໄດ້ລູກປີລະໂຕນັ້ນຈະຕ້ອງການປະສົມອີກພາຍໃນ 80 ມື້.

▪ **ວິທີການປະສົມພັນ**

ວິທີປະສົມພັນງົວມີຢູ່ 3 ວິທີ ຄື:

1. **ຈຸງປະສົມພັນ:** ແມ່ນການຈຸງພໍ່ພັນມາປະສົມພັນກັບແມ່ພັນ ຫຼື ຈຸງແມ່ພັນມາປະສົມກັບພໍ່ພັນ ປົກກະຕິແລ້ວພໍ່ພັນສາມາດປະສົມພັນໄດ້ 3-4 ເທື່ອຕໍ່ອາທິດ ວິທີນີ້ເໝາະກັບຊາວກະສິກອນທີ່ມີງົວແມ່ 2-3 ໂຕ ບໍ່ຈຳເປັນຕ້ອງລ້ຽງພໍ່ພັນ, ການປະສົມພັນໄດ້ຫລາຍ ຫລື ໜ້ອຍເທື່ອແມ່ນຂຶ້ນຢູ່ກັບອາຍຸການຂອງງົວເຊັ່ນ:

- ງົວຜູ້ອາຍຸ 2 ປີ ຄວນປະສົມ 3 ມື້/ເທື່ອ
- ງົວຜູ້ອາຍຸ 3 ປີ ຄວນປະສົມ 2 ມື້/ເທື່ອ
- ງົວຜູ້ອາຍຸ 4 ປີ ຂຶ້ນໄປປະສົມພັນໄດ້ທຸກມື້ (ມື້ລະເທື່ອ)

ໂດຍສະເລ່ຍແລ້ວຄວນປະສົມພັນ 3-4 ຄັ້ງຕໍ່ອາທິດ.

2. **ການປ່ອຍໃຫ້ພໍ່ພັນຄຸມຝຸງ:** ວິທີນີ້ມີຂໍ້ດີຜູ້ລ້ຽງບໍ່ຕ້ອງສັງເກດອາການຂຶ້ນເພດຂອງງົວແມ່ ງົວໂຕຜູ້ຈະປະສົມພັນກັບງົວ ແມ່ເອງ. ແຕ່ມີຂໍ້ເສຍຄື ເມື່ອມີໂຕແມ່ຂຶ້ນເພດງົວໂຕຜູ້ຈະໄລ່ຕາມໂດຍບໍ່ສົນໃຈນຳການກິນອາຫານຖ້າມີໂຕແມ່ຫລາຍໂຕຂຶ້ນເພດພ້ອມກັນຈະເຮັດໃຫ້ງົວຜູ້ປະສົມພັນຫລາຍຂຶ້ນເຊິ່ງເປັນສາຍເຫດເຮັດໃຫ້ມີຮ່າງກາຍຊຸດໂຊມ ວິທີແກ້ໄຂກໍຄືທຸກໆ ຕອນເຊົ້າເມື່ອປ່ອຍງົວແມ່ອອກ ຄວນຂັງພໍ່ພັນໄວ້ນຳເອົາຫຍ້າ ແລະ ນ້ຳໃຫ້ກິນເພື່ອໃຫ້ງົວພໍ່ພັນມີສຸຂະພາບສົມບູນ.

- ງົວພໍ່ພັນອາຍຸ 2-3 ປີ ສາມາດຄຸມຝຸງແມ່ພັນໄດ້ເຖິງ 10-20 ໂຕ

- ງົວພໍ່ພັນອາຍຸ 3-4 ປີ ສາມາດຄຸມຝຸງແມ່ພັນໄດ້ເຖິງ 20-30 ໂຕ
- ງົວພໍ່ພັນອາຍຸ 4-8 ປີ ສາມາດຄຸມຝຸງແມ່ພັນໄດ້ເຖິງ 30-40 ໂຕ

3. **ການປະສົມພັນທຽມ:** ໝາຍເຖິງຄົນເປັນຜູ້ນຳເອົານ້ຳເຊື້ອງົວພໍ່ພັນໄປສືບເຂົ້າໃນມົດລູກຂອງງົວແມ່ພັນທີ່ກຳລັງຂຶ້ນເພດ ເຊິ່ງຕົວອະສຸຈິໃນນ້ຳເຊື້ອຈະປະສົມກັບໄຂ່ຂອງງົວໂຕແມ່ ແລະ ເກີດການຕັ້ງທ້ອງ ລູກງົວທີ່ໄດ້ຈະມີລັກສະນະຄ້າຍຄືກັບພໍ່ແມ່ພັນ.

7. ການເບິ່ງແຍງງົວແມ່ຖືພາ

ງົວແມ່ທີ່ປະສົມພັນຕິດຈະບໍ່ສະແດງອາການຂຶ້ນເພດອີກ ແລະ ໃຊ້ເວລາຖືພາ 283 ມື້ ຫລື 9 ເດືອນ 13 ມື້.

- ໄລຍະຖືພາ 1-3 ເດືອນທຳອິດຕ້ອງລະມັດລະວັງໃນການນຳໃຊ້ຢາບາງຊະນິດ ເພາະຈະເຮັດແມ່ງົວແຫ້ງລູກໄດ້ ແລະ ໃຫ້ກິນອາຫານເປັນປົກກະຕິ.
- ໄລຍະ 4-6 ເດືອນ ງົວແມ່ຖືພາຕ້ອງການອາຫານເພີ່ມຂຶ້ນເລັກໜ້ອຍ.
- ໄລຍະ 7 ເດືອນ ຫາມື້ເກີດຕ້ອງໃຫ້ງົວໄດ້ກິນອາຫານຢ່າງພຽງພໍເພື່ອການຈະເລີນເຕີໂຕຂອງລູກ.
- ກ່ອນເຖິງກຳນົດເກີດ 10 ມື້ ຄວນແຍກງົວຖືພາອອກຈາກຝຸງ ຂັງດຽວໃນຄອກທີ່ສະອາດໃຊ້ເພື່ອຮອງພື້ນຄອກເປັນ ການດີທີ່ສຸດ.

8. ການຈັດການກັບລູກງົວເກີດໃໝ່

ປົກກະຕິແລ້ວງົວເກີດລູກ ແມ່ຂອງມັນຈະເລຍໂຕລູກໃຫ້ແຫ້ງໃນຄະນີເຮົາຄວນເຂົ້າໄປຊ່ວຍມັນໃຊ້ຜ້າເສັດໂຕງົວນ້ອຍໃຫ້ແຫ້ງ ຈັດການເອົານ້ຳເມືອກຈາກປາກ ແລະ ດັ່ງອອກໃຫ້ໝົດຈັບຂາຫລັງຍົກໃຫ້ລູກງົວຫ້ອຍຫົວລົງຕົບລຳໂຕເບິ່ງ ຈົນລູກງົວຮ້ອງ

ເມື່ອລູກງົວຍືນໄດ້ໃຫ້ໃຊ້ດ້າຍມັດສາຍບີໂດຍມັດຫ່າງຈາກພື້ນທ້ອງ 3-6 ຊມ. ໃຊ້ມືດັດທີ່ສະອາດຕັດແລ້ວ ໃຊ້ຢາທີ່ເຈີໄອໂອດີນທາປາກບາດສາຍບີ ຫຼັງຈາກນັ້ນພະຍາຍາມໃຫ້ລູກງົວໄດ້ກິນນົມແມ່ທັນທີແລ້ວປ່ອຍໃຫ້ລູກງົວໄດ້ຢູ່ກັບແມ່ໂດຍອິດສະຫລະ ລູກງົວຈະຝຶກກິນຫຍ້າຕັ້ງແຕ່ 1-2 ອາທິດ ຖ້າລູກງົວບໍ່ສາມາດກິນນົມໄດ້ຄວນຮີດນົມແມ່ມາປ້ອນໃຫ້ລູກກິນຈົນແຂງແຮງ.

9. ການຢ່ານົມ

ໂດຍທົ່ວໄປລູກງົວຈະຢ່ານົມເມື່ອອາຍຸໄດ້ 6-7 ເດືອນ ແຕ່ກໍລະນີແມ່ງົວສຸຂະພາບບໍ່ແຂງແຮງກໍສາມາດຢ່ານົມໄດ້ເມື່ອອາຍຸປະມານ 4-5 ເດືອນ ໄລຍະນີ້ຕ້ອງແອບໃຫ້ລູກງົວກິນອາຫານເຂັ້ມຊຸ້ນເພື່ອເສີມສ້າງການຈະເລີນເຕີບໂຕ ສ່ວນແມ່ງົວກໍຈະໄດ້ຮັບການປັບສະພາບຮ່າງກາຍກັບມາຂຶ້ນເພດ ແລະ ປະສົມພັນອີກ.

10. ພະຍາດທີ່ສໍາຄັນຂອງງົວ

▪ ພະຍາດເຕົ້າໂຮມເລືອດງົວ-ຄວາຍ

ເກີດຈາກເຊື້ອກາລະໂລກຊະນິດໜຶ່ງ ເປັນພະຍາດຮ້າຍແຮງສໍາລັບງົວ-ຄວາຍ ອາຍຸ 6 ເດືອນຂຶ້ນໄປ. ງົວຕິດເຊື້ອພະຍາດນີ້ຈະສແດງດັ່ງນີ້:

- ອາການແບບກະທັນຫັນ: ມີອາການໂຕສັ່ນ, ຫາຍໃຈຫອບ, ກ້ອງຄາງ ແລະ ຄໍ່ໄຄ່ບວມຫາຍໃຈຍາກ ແລະ ມີສຽງດັງຜິດປົກກະຕິ, ນໍ້າມູກໜຽວປົນເລືອດ ແລະ ຕາຍໃນທີ່ສຸດ.
- ອາການເປັນຢູ່ປອດ: ສັດໄອ, ນໍ້າມູກປົນໜອງ ຫລື ປົນເລືອດ ສັດຈະສະແດງອາການເຈັບເມື່ອເອົາຍ່ືນດູກຂ້າງ ອາການນີ້ມັກເປັນກັບຄວາຍ.
- ອາການເປັນຢູ່ປອດ: ສັດບໍ່ກິນຫຍ້າ, ບໍ່ຄົງເອື້ອງ, ທ້ອງເບັງ, ລໍາໄສ້ອັກເສບ (ຫລັງກົງເວລາຖ່າຍ) ຂີ້ຈວກປົນ ເລືອດ.

ການປິ່ນປົວ:

ເລືອກໃຊ້ຢາ ເຊັ່ນ:

1. ເພນ-ສະເຕຣບ (PEN & STREP)
2. ເທີຣາໄມຊິນ (TERRAMYCIN)
3. ອົກຊີເຕຕຣາໄຊຄລິນ (OXYTETRACYCLIN)

ການປ້ອງກັນ:

ສັກຢາວັກຊີນ: ເຕົ້າໂຮມເລືອດງົວ-ຄວາຍ

- ສັກໃຕ້ຫຼີບໜັງ ໂຕລະ 3 ຊີຊີ ສັດທີ່ມີອາຍຸ 6 ເດືອນຂຶ້ນໄປ (ວັກຊີນຊະນິດນີ້ສາມາດໃຊ້ງົວແມ່ມານໄດ້).
- ໄລຍະອອກລິດ ຫລັງສັກວັກຊີນ 2 ອາທິດຂຶ້ນໄປຈຶ່ງສາມາດຄຸ້ມກັນໄດ້.
- ໄລຍະຄຸ້ມກັນ: 6 ເດືອນ

ວັກຊີນເຕົ້າໂຮມເລືອດ

ສັກໃຕ້ຫຼີບໜັງ

▪ ພະຍາດປາກເປື້ອຍລົງເລັບ

ເປັນພະຍາດຕິດຕໍ່ໄດ້ໄວທີ່ສຸດໃນສັດເລັບຄູ່ ເຊັ່ນ: ງົວ-ຄວາຍ, ແບ້ ແລະ ໝູ ພະຍາດນີ້ຈະເຮັດໃຫ້ສຸຂະພາບສັດ ຊຸດໂຊມ, ນ້ຳໜັກຫລຸດ, ຈ່ອຍຜອມ.

ອາການ:

ສັດປ່ວຍດ້ວຍພະຍາດນີ້ຈະບໍ່ກິນອາຫານຍ້ອນເຈັບປາກ ແລະ ພົບຕຸ່ມ ຫລື ບາດແຜໃນປາກ ລິ້ນ, ເຫືອກ, ຜິ້ງແກ້ມ, ນ້ຳລາຍໄຫລເປັນຢາງ ນອກຈາກນີ້ຍັງພົບ ເມັດຕຸ່ມ ແລະ ບາດແຜບໍລິເວນກີບຕີນຂອງສັດ ເຮັດໃຫ້ສັດມີອາການ ເຈັບຕີນ ແລະ ຢ່າງຂາຫ້ານ.

ການປິ່ນປົວ:

- 1) ນຳໃຊ້ປະເພດສົ້ມ ຫຼື ຝາດ ລ້າງບາດ ແລະ ຂັງສັດເຈັບໄວ້ບ່ອນສະອາດ.
- 2) ໃຊ້ຢາ: ເມທິແລນບລູ, ເຢນເທັນໄວໂນເລັດ ສິດພິ່ນໃສ່ປາກ ແລະ ໃສ່ ບາດແຜ.

- 3) ສັກຢາຕ້ານເຊື້ອ ເພື່ອຕ້ານການແຊກຊ້ອນຂອງແບັກທີເຣຍ.
- 4) ໃຊ້ຢາຂ້າໜອນ ໃສ່ບາດກັນແມງວັນ

ຢາປິ່ນປົວບາດແຜພາຍນອກ

ຢາໃສ່ບາດແຜກັນແມງວັນ

ການປ້ອງກັນ:

- 1) ຫ້າມບໍ່ໃຫ້ຍົກຍ້າຍສັດ ຫລື ຂ້າສັດໃນເຂດທີ່ພະຍາດປາກເປື້ອຍລົງເລັບ ລະບາດແລ້ວ.
- 2) ແຍກສັດເຈັບອອກຈາກຝູງ ແລະ ຂັງຕ່າງຫາກ
- 3) ສັກຢາວັກຊີນປ້ອງກັນ ທຸກໆ 6 ເດືອນ (ວັກຊີນຈາກຕ່າງປະເທດ)

▪ **ພະຍາດກາຝາກພາຍໃນ**

ພະຍາດກາຝາກພາຍໃນທີ່ເປັນອັນຕະລາຍທີ່ສຸດໃນລູກງົວ ໂດຍສະເພາະພະຍາດໂຕກົມ, ພະຍາດເສັ້ນດ້າຍ, ພະຍາດປາກຂໍ ສຳລັບງົວທີ່ໃຫ່ຍແລ້ວຈະມັກເປັນພະຍາດໃບໄມ້ໃນຕົ້ນ.

ພະຍາດໂຕກົມສາມາດເກີດຂຶ້ນໄດ້ທັງງົວນອ້ຍ ແລະ ຄວາຍນ້ອຍ ເຊິ່ງຈະສະແດງອາການເບື້ອອາຫານ, ຖອກທ້ອງ, ຂີ້ແຫລວມີສີເຖົາ, ມີກິ່ນເໝັນຄາວ, ອາດມີການໄອ, ຫັນໃຈຖີ່, ຈ່ອຍຜອມ, ຜິວໜັງແຫ້ງຫຍາບ, ຂົນຫຍິງ ແລະ ມັກຈະຕາຍໃນຊ່ວງອາຍຸ 3-4 ອາທິດຫລັງເກີດ ບາງເທື່ອຈະຕາຍແບບກະທັນທັງທີ່ຍັງຕູ້ຍູ່ໂດຍບໍ່ມີອາການເຈັບປ່ວຍ.

ປ້ອງກັນ ແລະ ການປິ່ນປົວ

ຕ້ອງຖ່າຍພະຍາດງົວນ້ອຍເກີດໃໝ່ 3 ອາທິດ ແລະ ຖ່າຍຊໍ້າເມື່ອອາຍຸ 6 ອາທິດ ຫລັງຈາກນັ້ນຖ່າຍ 1 ເທື່ອ/ປີ.

ຊະນິດຢາ	ຂະໜາດໃຊ້ຢາ	ຕໍ່ນ້ຳໜັກສັດ	ວິທີໃຊ້
1. ອັລເບນດາໂຊລ	1 ຊີຊີ	10 ກິໂລ	ກິນ
2. ເລວາມີໂຊນ	1 ຊີຊີ	12.5 ກິໂລ	ສັກກ້າມ ຫລື ລຶບໜັງ
3. ປີເປຣາຊິນ	22 ມິລິກລາມ	1 ກິໂລ	ປະສົມນ້ຳໃຫ້ກິນ

▪ **ຕາຕະລາງສັກຢາປ້ອງກັນພະຍາດສັດ**

ຊື່ພະຍາດ	ອາຍຸງົວ	ປະລິມານທີ່ໃຊ້	ຈ/ນຄັ້ງ	ໄລຍະຄຸມກັນ
ປາກເບື້ອຍລົງເລັບ	6 ເດືອນ	2 ຊີຊີ	2 ຄັ້ງ/ປີ	6 ເດືອນ
ພະຍາເຕົ້າໂຮມເລືອດງົວ-ຄວາຍ	6 ເດືອນ	1 ຊີຊີ(ຊະນິດນ້ຳມັນ)	1 ຄັ້ງ/ປີ	1 ປີ
		3 ຊີຊີ (ຊະນິດນ້ຳ)	2 ຄັ້ງ/ປີ	6 ເດືອນ
ຖາຍພະຍາດກາຝາກພາຍໃນ	6 ເດືອນຂຶ້ນໄປ	ປີເປຣາຊິນ, ເລວາມີໂຊລ	2 ຄັ້ງ/ປີ	
ໄຂ້ເລືອດດຳ	6 ເດືອນ	1 ຊີຊີ	2 ຄັ້ງ/ປີ	6 ເດືອນ

ເອກະສານອ້າງອີງ

ປິຍະສັກ ສຸວັນນີ. ການລ້ຽງງົວພື້ນເມືອງ ຊາວກະສິກອນລາຍຍ່ອຍ (ສະບັບຊາວບ້ານ). ກຸ່ມວິໄຈ ແລະ ພັດທະນາງົວຊີ້ນ ກອງ
ບຳລຸງພັນ ກົມລ້ຽງສັດ ISBN: 974-682-776-4, ປະເທດໄທ.

ປາຖາໜາ ພິກສະສີ. ການລ້ຽງງົວຂຸນເປັນອາຊີບເສີມ. ເອກະສານເຜີຍແຜ່ ອັນດັບ 17 ISBN 974-552-813-7. ພາກວິຊາ
ສັດຕະວະບານ ຄະນະກະເສດ ມະຫາວິທະຍາໄລກະເສດສາດ, ປະເທດໄທ.

ສົມໝາຍ ເມກຄະຍົມດາຣາ 1997, ປຶ້ມຄູ່ມືວິຊາການຂັ້ນພື້ນຖານສຳລັບສັດຕະວະແພດບ້ານ. ກອງສັດຕະວະແພດ, ກົມລ້ຽງສັດ,
ກະຊວງກະສິກຳ ແລະ ປ່າໄມ້.